

УДК 332.14:338.43:174

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.217.255-262>

Прокапович О.О.

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Prokapovych Oleksandr

National Scientific Center «Institute of Agrarian Economics»

<https://orcid.org/0009-0001-1665-0599>

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АГРОБІЗНЕСУ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

У статті обґрунтовано теоретичні та методичні засади управління соціальною відповідальністю агробізнесу з урахуванням її впливу на розвиток сільських територій України. Уточнено зміст соціальної відповідальності агробізнесу з урахуванням галузевої специфіки аграрного виробництва та територіальної прив'язаності підприємств до громад. Узагальнено міжнародний досвід і визначено можливості його застосування в аграрному секторі. За результатами аналізу відкритих даних встановлено розрив між декларуванням соціально відповідальних практик, нефінансовою звітністю та впровадженням ESG-підходів, а також регіональні відмінності та бар'єри розвитку соціальної відповідальності в умовах війни. Визначено економічний, соціальний, екологічний та інституційний канали її впливу на розвиток сільських територій і запропоновано індикатори для оцінювання результативності.

Ключові слова: соціальна відповідальність, агробізнес, сільські території, сталий розвиток, ESG, нефінансова звітність.

INFLUENCE OF SOCIAL RESPONSIBILITY OF AGRIBUSINESS ON THE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS

The article substantiates the theoretical and methodological foundations of agribusiness social responsibility management and examines its role in the sustainable development of rural areas in Ukraine. The concept of agribusiness social responsibility is clarified with regard to the sectoral characteristics of agricultural production and the territorial links between agricultural enterprises and rural communities. International models of social responsibility (European, American, Japanese, and Latin American) are reviewed and compared, and the possibilities for their adaptation in the Ukrainian agricultural sector are identified. The methodology combines comparative and historical-logical analysis of the evolution of social responsibility theory, theoretical generalization and abstract-logical analysis used to clarify the concept of agribusiness social responsibility, and content analysis used to process open non-financial disclosures of agricultural companies and to determine the level of formalization of social responsibility practices; systematization and grouping were applied to generalize the barriers, channels of influence, and performance indicators of social responsibility. The empirical analysis is based on publicly available data of the State Statistics Service of Ukraine, analytical materials of the KSE Institute and the United Nations Development Programme (UNDP Ukraine), reports of the CSR Ukraine Center, and non-financial disclosures of leading agricultural companies, including MHP, Kernel, Astarta-Kyiv, and IMC.

The study identifies a considerable gap between the declaration of socially responsible practices, the publication of non-financial reports, and the implementation of formalized ESG approaches. Regional differences in the implementation of social responsibility under wartime conditions are also examined, together with the main institutional, regulatory, organizational, and managerial barriers to its development. Based on the results, four interrelated channels through which agribusiness social responsibility affects rural development are distinguished: economic, social, environmental, and institutional, each characterized by specific implementation mechanisms and performance indicators at the community level. A set of indicators is proposed for assessing the outcomes of these practices. The practical value of the findings lies in their applicability by agricultural enterprises, local governments, and public institutions when developing social responsibility programs, improving cooperation with rural communities, and adapting to European ESG reporting requirements during post-war recovery.

Keywords: social responsibility, agribusiness, rural areas, sustainable development, ESG, non-financial reporting.

JEL Classification: Q12; Q13; M14; R11.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток аграрного сектору України відбувається під впливом війни, демографічних змін та тривалого скорочення чисельності сільського населення.

Агробізнес відіграє важливу роль в економіці України та розвитку сільських територій, впливаючи на життєдіяльність громад, стан природно-ресурсного потенціалу та рівень соціальної стабільності. Діяльність аграрних підприємств тісно пов'язана з розвитком сільських територій через оренду земельних паїв, створення робочих місць та інвестиції в місцеву інфраструктуру. За умов обмеженої фінансово-інституційної спроможності держави та органів місцевого самоврядування соціальна відповідальність (СВ) агробізнесу набуває більшого значення не лише як репутаційний інструмент, а й як складова підтримки стабільності громад та повоєнного відновлення сільських територій.

Відтак, дослідження механізмів управління СВ агробізнесу та оцінювання їхнього впливу на сталий розвиток сільських територій потребує подальшого наукового обґрунтування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні засади концепції соціальної відповідальності було закладено у фундаментальних працях Г. Боуена [10], А. Керролла [11] та Р. Е. Фрімена [12]. У вітчизняній науковій школі вагомий внесок у дослідження сутності корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) та проблем її сприймання суспільством здійснив А. М. Колот [3, с. 6-15]. Питання сутності, типологізації та чинників формування соціальної відповідальності на різних рівнях управління досліджено у роботах О. Є. Кузьміна, Н. С. Станасюк та О. З. Уголькової [1, с. 56–64]. У свою чергу, взаємозв'язок між інструментами КСВ та сталим розвитком сільських територій і місцевих громад ґрунтовно досліджено у працях А. В. Світличної, Н. В. Дем'яненко та В. О. Конопльова [2].

Особливості соціальної відповідальності аграрних підприємств досліджено у працях М. В. Поленкової, яка обґрунтувала специфіку формування СВ аграрних підприємств в умовах сталого розвитку [14], та І. В. Яціва та П. А. Кушки, які розкрили організаційно-економічний механізм такого формування на рівні окремого підприємства [15]. Концепція створення спільних цінностей М. Портера та М. Крамера доповнила класичні моделі СВ управлінським інструментарієм узгодження економічних і соціальних цілей бізнесу [13], що має особливе значення для великих аграрних підприємств, чия діяльність тісно пов'язана зі станом сільських територій, де вони працюють. Водночас матеріали Центру «Розвиток КСВ» свідчать про зміну пріоритетів соціальної відповідальності бізнесу в умовах війни, зокрема посилення підтримки працівників, армії, партнерських ініціатив та місцевих громад [7], що узгоджується з результатами цього дослідження.

Попри значну кількість наукових робіт, більшість наявних визначень та управлінських моделей СВ мають узагальнений характер і недостатньо враховують галузеві та територіальні особливості аграрного

виробництва. Спостерігається недостатнє врахування галузевої специфіки аграрного виробництва та його безпосереднього зв'язку із сільськими територіями [2; 14; 15]. Окрім того, у літературі залишається незавершеною дискусія щодо розв'язання суперечності «добровільність – обов'язковість» в умовах посилення європейських ESG-вимог та нефінансової звітності, а також бракує адаптованого методичного інструментарію оцінки довгострокових соціальних ефектів від інвестицій агрохолдингів на локальному рівні [16].

Метою статті є обґрунтування теоретико-методичних засад управління соціальною відповідальністю агробізнесу та оцінювання її впливу на сталий розвиток сільських територій на основі поєднання класичних теорій і сучасних методів діагностики.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Системний підхід використано для розгляду соціальної відповідальності агробізнесу як сукупності взаємопов'язаних управлінських рішень на стратегічному, комунікаційному та операційному рівнях діяльності підприємства. Методи компаративного та історико-логічного аналізу застосовані для дослідження трансформації поглядів на генезу соціальної відповідальності – від теорії Г. Боуена до концепції спільних цінностей М. Портера й М. Крамера. Теоретичне узагальнення та абстрактно-логічний метод використано для уточнення змісту поняття корпоративної соціальної відповідальності та формування авторського визначення соціальної відповідальності агробізнесу. Метод контент-аналізу використано для опрацювання відкритої нефінансової звітності аграрних компаній і визначення рівнів формалізації практик СВ. Методи систематизації та групування застосовано для узагальнення бар'єрів, каналів впливу та індикаторів результативності соціальної відповідальності. Табличний метод застосовано для систематизації результатів дослідження та узагальнення емпіричних даних.

Виклад основних результатів дослідження. Аналіз розвитку концепції СВ свідчить, що вона еволюціонувала від етичних уявлень про відповідальність бізнесу до формалізованих управлінських моделей. Одним із перших системних підходів стала концепція Г. Боуена (1953 р.), у межах якої СВ визначено як обов'язок бізнесу діяти відповідно до цілей і цінностей суспільства [10, с. 14]. Чотирирівнева піраміда А. Керролла (1979 р.) закріпила поєднання економічної, юридичної, етичної та філантропічної відповідальності [11, с. 270].

Особливості аграрного виробництва та взаємодії підприємств із сільськими громадами дають підстави визначити соціальну відповідальність агробізнесу як систему добровільних і нормативно визначених зобов'язань аграрного підприємства щодо працівників, громад, довкілля та інших зацікавлених сторін, реалізація яких спрямована на узгодження економічних інтересів підприємства з цілями сталого розвитку сільських територій.

На основі узагальнення зарубіжного досвіду систематизовано основні моделі соціальної

відповідальності та оцінено можливості їх застосування в аграрному секторі України. Основні характеристики цих моделей адаптовано до сучасних умов

функціонування аграрного сектору України (табл. 1).

Таблиця 1

Компаративний аналіз світових моделей СВ та потенціал їх адаптації в агросекторі України

Модель СВ	Базові принципи	Переваги для агросектору України	Обмеження для України
Європейська	Висока інституціоналізація, ESG, CSRD	Підвищення доступу до європейського ринку, залучення інвестицій, покращення екологічних практик	Висока вартість впровадження, дефіцит експертизи, складність для середніх підприємств
Американська	Добровільність, ринкова саморегуляція	Гнучкість, швидке впровадження інновацій	Відсутність гарантій системності та довгостроковості програм
Японська	Kyosei, корпоративний гуманізм	Стабільні відносини з персоналом та пайовиками	Потребує високого рівня корпоративної культури
Латиноамериканська	Соціальна ліцензія на діяльність	Ефективна для депресивних територій та слабких громад	Ризик формування патерналістської залежності громад від бізнесу

Джерело: систематизовано автором на основі [1, 2, 3, 7, 8, 11, 12, 13].

Емпіричні дані свідчать про суттєві відмінності в рівні формалізації практик СВ в аграрному секторі України. Кількість підприємств, які декларують соціальну активність, значно перевищує кількість компаній, що регулярно публікують нефінансову звітність, тоді

як формалізовані ESG-підходи застосовує ще вужче коло суб'єктів. Така невідповідність свідчить про інституційний розрив між декларуванням соціально відповідальних практик та їх інтеграцією у систему управління підприємством (табл. 2).

Таблиця 2

Рівні формалізації практик СВ в аграрному секторі України

Критерій порівняння	Декларативний рівень СВ	Рівень нефінансової звітності	Стратегічний рівень ESG
Охоплення суб'єктів ринку	75–85 % великих агрохолдингів; 30–40 % середніх підприємств	12–20 провідних компаній агропродовольчого сектору України	Поодинокі емітенти з міжнародними рейтингами
Типові учасники сегменту	Агрохолдинги, середні сільськогосподарські підприємства	Великі вертикально інтегровані холдинги, лідери переробної промисловості	Великі публічні аграрні компанії, представлені на міжнародних ринках капіталу
Формат реалізації та інструменти	Ситуативні ініціативи, окремі несистемні форми підтримки сільських громад	Документовані щорічні публічні звіти зі стейкхолдерським опитуванням	Верифіковані стратегії, інтегровані в систему корпоративного управління та взаємодії з інвесторами
Застосовувані стандарти	Внутрішні регламенти компаній; галузевий стандарт відсутній	Переважно GRI Standards, частково SASB та рекомендації TCFD	Методології MSCI ESG Ratings, Sustainalytics
Ключові зовнішні драйвери	Репутаційні мотиви, тиск орендодавців паїв, децентралізація	Вимоги іноземних інвесторів, кредиторів, тиск регуляторних норм ЄС	Стале фінансування (SLB-інструменти, ESG-linked loans)

Джерело: складено та розраховано автором на основі узагальнення наукових публікацій, відкритих аналітичних матеріалів та корпоративної звітності [2, 3, 4, 6, 7, 9].

Оцінки сформовано на основі узагальнення відкритих аналітичних матеріалів та контент-аналізу нефінансової звітності провідних аграрних компаній України.

Дослідженням встановлено, що повномасштабне вторгнення суттєво змінило напрями соціальної та екологічної діяльності аграрних підприємств. З одного

боку, критичні збитки та втрати АПК, що за оцінками сягнули понад 80 млрд дол. США [6], руйнування логістики, мінування близько чверті сільськогосподарських угідь та гостра кадрова криза, спричинена одночасно мобілізацією працівників і вимушеною міграцією, яка торкнулася кількох мільйонів сільських мешканців

[5], звузили фінансові можливості для інфраструктурних інвестицій. З іншого боку, виникли нові практики підтримки працівників, військових, ВПО та

постраждалих громад [7]. Порівняння практик провідних аграрних компаній показує відмінності у напрямках реалізації СВ у воєнний період (табл. 3).

Таблиця 3

Порівняльна характеристика практичної реалізації СВ провідними агрохолдингами України

Компанія	Соціальні проєкти (S)	Екологічні ініціативи (E)	Взаємодія з громадами та об'єднаними територіальними громадами (ОТГ)
МХП	Системна підтримка ВПО, ветеранів, реінтеграція персоналу, допомога ЗСУ	Масштабні біогазові комплекси, перехід до циркулярної моделі	Програми благодійних фондів у громадах присутності
Кернел	Галузеві освітні програми, формування кадрового резерву на селі	Впровадження точного землеробства, ТЕЦ на соняшниковому лушпинні	Змішана модель (корпоративні пріоритети + запити ОТГ)
Астарта-Київ	Розвиток людського капіталу, місцева соціальна інфраструктура	Біогазові проєкти на жомі, ресурсощадні технології	Формалізована партнерська модель на основі багаторічних угод
ІМК	Окремі гуманітарні ініціативи в регіонах присутності	Цифровізація виробництва, енергоефективні агротехнології	Локальні програми взаємодії з оренодавцями паїв

Джерело: систематизовано та узагальнено автором на основі відкритої корпоративної звітності [9, 17, 18, 19].

Війна посилила регіональні відмінності у напрямках реалізації СВ. У західних областях значна частина соціальних ініціатив була пов'язана з підтримкою ВПО та місцевих громад. У центральних областях, де зосереджена значна кількість великих аграрних підприємств, більш поширеними залишалися формалізовані корпоративні програми. У прифронтових і постраждалих південних та північно-східних областях

пріоритетного значення набули гуманітарна підтримка, відновлення інфраструктури та допомога громадам.

На основі узагальнення результатів дослідження систематизовано ключові бар'єри розвитку системи управління СВ агробізнесу, які розподілено на дві стратегічні групи (табл. 4).

Таблиця 4

Систематизація ключових бар'єрів та обмежень розвитку системи управління СВ агробізнесу

Група бар'єрів	Найменування бар'єру / обмеження	Операційний прояв та наслідки для менеджменту
Інституційні та нормативно-правові бар'єри	Відсутність національної інфраструктури ESG-верифікації	Локальні агропідприємства позбавлені адаптованих вітчизняних інструментів рейтингування та аудиту СВ
	Повільна регуляторна імплементація норм ЄС (CSRD/ESRS)	Зберігається висока інформаційна асиметрія та правова невизначеність щодо обов'язкової нефінансової звітності
	Інституційна асиметрія між бізнесом та ОТГ	Дефіцит кадрового потенціалу органів місцевого самоврядування веде до домінування корпоративного сектору у партнерських моделях
Організаційно-управлінські та фінансові обмеження	Нечіткий розподіл відповідальності за реалізацію СВ всередині компаній	У середньому сегменті відсутні профільні підрозділи СВ; функції хаотично розподілені між HR, PR та керівництвом
	Недостатнє використання результатів моніторингу в управлінських рішеннях	Показники соціальної та екологічної результативності використовуються переважно для звітності та недостатньо враховуються під час коригування програм СВ
	Обмеження довгострокового стратегічного планування в умовах війни	Гострий дефіцит оборотних коштів у МСП зумовлює заміну стратегічного планування вирішенням поточних операційних завдань

Джерело: сформовано, згруповано та узагальнено автором на основі наукових публікацій, відкритих аналітичних матеріалів та нормативно-правових джерел [1, 2, 3, 4, 6, 8].

Порівняння типів підприємств і регіональних умов показало, що найбільша концентрація проблем характерна для малих виробників, які працюють у прифронтових та деокупованих громадах, де можливості застосування традиційних репутаційних і ринкових стимулів СВ у таких умовах суттєво обмежені, що обґрунтовує потребу в посиленні державної підтримки та регуляторних механізмів.

Виявлені бар'єри та регіональна диференціація

практик СВ (табл. 1–4) підкреслюють необхідність систематизації каналів, через які соціальна відповідальність агробізнесу впливає на показники розвитку сільських територій. За результатами аналізу виокремлено чотири взаємопов'язані канали впливу: економічний, соціальний, екологічний та інституційний (табл. 5), кожен з яких має власний набір механізмів реалізації та індикаторів результативності [14, 15].

Таблиця 5

Канали впливу соціальної відповідальності агробізнесу на розвиток сільських територій

Канал впливу	Механізми реалізації (за результатами проведеного аналізу)	Індикатори результативності для сільської території
Економічний	Зайнятість на підприємствах агрохолдингів та суміжних виробництвах, локальні закупівлі, сплата податків до бюджетів ОТГ (МХП, Кернел, Астарта-Київ, ІМК)	Рівень зайнятості мешканців громади, частка локальних закупівель, обсяг надходжень до місцевого бюджету
Соціальний	Підтримка ВПО та ветеранів, освітні програми, формування кадрового резерву на селі, розвиток соціосфери	Чисельність охоплених цільових груп, обсяг інвестицій у соціальну інфраструктуру
Екологічний	Біогазові комплекси, точне землеробство, циркулярні моделі виробництва, відновлення ґрунтів	Частка відновлюваної енергії, площа земель із впровадженими сталими практиками
Інституційний	Тристоронні коаліції «бізнес – громада – донор», партнерські угоди з ОТГ, нефінансова звітність	Кількість спільних проєктів із громадою, рівень довіри стейкхолдерів, охоплення верифікованою звітністю

Джерело: систематизовано автором на основі узагальнення результатів проведеного дослідження (табл. 1–4) та [2, 7, 9, 14, 15].

Найбільше кількісно підтверджених прикладів економічного впливу представлено у звітності великих аграрних компаній: МХП та Кернел формують стабільний попит на робочу силу в районах присутності, а Астарта-Київ і ІМК підтримують локальних орендодавців паїв через довгострокові угоди, що знижує плінність орендних відносин і забезпечує відносно стабільні доходи домогосподарств від оренди земельних паїв [9; 17; 18; 19]. Для середніх і малих виробників цей канал реалізується переважно через сплату земельного податку до бюджетів ОТГ, обсяг якого залишається визначальним джерелом фінансування місцевих програм розвитку в умовах обмеженої державної підтримки.

У воєнний період соціальний напрям відповідальності агробізнесу суттєво розширився за рахунок підтримки військовослужбовців, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб і працівників підприємств. Окреме значення мають освітні програми та заходи з підготовки і залучення кадрів, які реалізують, зокрема, МХП і Кернел, оскільки вони спрямовані на зменшення дефіциту трудових ресурсів, посиленого мобілізацією та міграцією населення [5]. Водночас можливості реалізації таких програм значною мірою залежать від фінансового стану підприємств. За обмежених ресурсів і відсутності зовнішнього співфінансування середні аграрні підприємства переважно зосереджуються на окремих локальних ініціативах, тоді як системні довгострокові програми залишаються більш характерними для

великих компаній [16].

Найбільш системні екологічні практики представлені у великих аграрних компаніях (МХП, Кернел, Астарта-Київ), які водночас сприяють зменшенню залежності підприємств від зовнішнього енергопостачання в умовах пошкодження енергомереж [9]. Для більшості сільськогосподарських підприємств відповідні практики обмежуються дотриманням базових агроекологічних вимог. Тому можливості їх упровадження суттєво відрізняються залежно від масштабу підприємства.

Інституційні механізми створюють умови для реалізації економічних, соціальних та екологічних ініціатив: формалізовані партнерські угоди (Астарта-Київ) та тристоронні коаліції «бізнес – громада – донор» у Західній Україні дають змогу залучати грантове співфінансування та спрощують координацію спільних соціальних проєктів [5; 2]. Натомість інституційна асиметрія між бізнесом і ОТГ, зафіксована серед бар'єрів (табл. 4), свідчить, що недостатня кадрова спроможність органів місцевого самоврядування обмежує можливості громад щодо участі у довгострокових партнерських проєктах.

Для практичного оцінювання результативності СВ доцільно сформувати систему показників, яка поєднуватиме соціальні, економічні, екологічні та інституційні KPI. Її використання дасть змогу зіставляти реалізовані заходи з фактичними змінами показників розвитку громади та коригувати програми СВ відповідно

до отриманих результатів.

Отримані результати загалом узгоджуються з висновками А. В. Світличної, Н. В. Дем'яненко та В. О. Конопльова щодо визначальної ролі агробізнесу у сталому розвитку сільських територій [2], проте уточнюють і розвивають їх за рахунок виявлення інституційного розриву між декларуванням і формалізацією практик СВ та регіональної диференціації цих практик в умовах війни. Запропонована модель чотирьох каналів впливу узгоджується з підходом О. Є. Кузьміна, Н. С. Станасюк та О. З. Уголькової щодо багаторівневості СВ [1], водночас уточнюючи її з урахуванням специфіки сільських територій через прив'язку кожного каналу до вимірюваних індикаторів розвитку громади.

Водночас отримані результати мають певні обмеження. По-перше, кейс-стаді (табл. 3) обмежено чотирма провідними агрохолдингами, нефінансова звітність яких є публічно доступною, тоді як практики середніх і малих підприємств, що формують основну масу аграрного сектору, оцінено опосередковано – через узагальнені галузеві дані [7] без можливості перевірки на рівні окремого підприємства. По-друге, запропонована система індикаторів (табл. 5) має переважно якісний характер і потребує подальшої кількісної валідації на емпіричних даних окремих сільських громад. По-третє, оцінки регіональної диференціації СВ ґрунтуються на доступних аналітичних звітах воєнного періоду, динаміка яких може суттєво змінюватися в міру стабілізації ситуації та відновлення територій.

Висновки. Соціальна відповідальність агробізнесу в сучасних умовах набуває значення складової соціально-економічної стійкості сільських територій. Її результативність визначається не лише обсягами соціальних та екологічних ініціатив підприємств, а й рівнем їх інтеграції у систему управління, характером взаємодії з громадами та здатністю пов'язувати реалізовані заходи з конкретними потребами територій.

Встановлено наявність інституційного розриву між декларуванням соціально відповідальних практик, їх відображенням у нефінансовій звітності та формалізацією в межах ESG-підходів. Найвищий рівень системності характерний для великих аграрних компаній, які мають необхідні фінансові, організаційні та кадрові ресурси для впровадження довгострокових програм і підготовки нефінансової звітності. У середніх і малих підприємств соціально відповідальні практики переважно мають локальний характер і меншою мірою

інтегровані в систему управління. Це зумовлює необхідність диференційованого підходу до розвитку соціальної відповідальності залежно від масштабу підприємства та умов його діяльності.

Вплив соціальної відповідальності агробізнесу на розвиток сільських територій здійснюється за економічним, соціальним, екологічним та інституційним напрямками. Економічний вплив проявляється у створенні робочих місць, здійсненні місцевих закупівель та формуванні податкових надходжень. Соціальний вплив пов'язаний із підтримкою населення, розвитком людського капіталу та соціальної інфраструктури. Екологічний напрям передбачає впровадження ресурсощадних технологій, використання відновлюваних джерел енергії та застосування сталих практик землекористування. Інституційний вплив формується через взаємодію підприємств із громадами, органами місцевого самоврядування та іншими зацікавленими сторонами. Сукупність зазначених напрямів визначає можливості соціально відповідальних практик впливати не лише на вирішення окремих соціальних проблем, а й на забезпечення довгострокової стійкості сільських територій.

Основними обмеженнями подальшого розвитку системи СВ залишаються недостатня формалізація управлінських процедур, нерівномірність ресурсних можливостей підприємств, обмежене використання показників результативності під час прийняття управлінських рішень та інституційна асиметрія у взаємодії бізнесу і територіальних громад. Зменшення цих обмежень потребує посилення системності управління соціальною відповідальністю, розвитку механізмів партнерства з громадами та переходу від оцінювання окремих заходів до використання кількісних показників їх економічних, соціальних, екологічних та інституційних результатів. Подальші дослідження доцільно спрямувати на кількісну перевірку запропонованої системи показників на рівні окремих територіальних громад.

Декларація щодо використання інструментів штучного інтелекту. В ході підготовки статті було використано інструменти генеративного штучного інтелекту (GPT-5.6 Sol, OpenAI, 2026) для цілей пошуку та узагальнення літератури та покращення структури та логіки статті. Жоден текст, згенерований за допомогою штучного інтелекту, не використовувався без критичного редагування. Автор несе повну відповідальність за науковість, точність та цілісність контенту.

Список використаних джерел:

1. Кузьмін О. Є., Станасюк Н. С., Уголькова О. З. Соціальна відповідальність бізнесу: поняття, типологія та чинники формування. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2021. Т. 3, № 2. С. 56–64. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2021.02.056>
2. Світлична А. В., Дем'яненко Н. В., Конопльов В. О. Формування соціальної відповідальності аграрних підприємств як чинник сталого розвитку сільських територій. Підприємництво і торгівля. 2021. № 31. С. 62–67. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2021-31-09>
3. Колот А. М. Корпоративна соціальна відповідальність та проблеми її сприймання суспільством. Соціально-трудові відносини: теорія та практика. 2013. № 2(6). С. 6–15. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/inst_soc_labor_rel/2013/stv_2013_2.pdf (дата звернення: 05.05.2026).
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата

звернення: 05.05.2026).

5. Програма розвитку ООН. Оцінка впливу війни на людей. 12 червня 2023 р. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/otsinka-vplyvu-viyny-na-lyudey> (дата звернення: 05.05.2026).

6. KSE Агроцентр. Збитки та втрати аграрного сектору України складають понад \$80 млрд. 21.02.2024. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-ta-vtrati-agrarnogo-sektoru-ukrayini-skladayut-ponad-80-mlrd-kse-agrotsentr/> (дата звернення: 05.05.2026).

7. CSR Ukraine. Модель КСВ для компаній під час війни. 28.04.2023. URL: <https://csr-ukraine.org/news/model-ksv-dlya-kompaniy-pid-chas-viyni/> (дата звернення: 05.05.2026).

8. Галан В. О., Самойлова А. Р. Євроінтеграція аграрного сектора України: виклики та перспективи виконання зобов'язань. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2025. Вип. 89, Ч. 4. С. 107–113. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.4.16>

9. ASTARTA HOLDING PLC. Annual Report 2024. Київ, 2025. URL: <https://astartaholding.com/wp-content/uploads/2025/04/2024-annual-report.pdf> (дата звернення: 05.05.2026).

10. Bowen H. R. Social Responsibilities of the Businessman. New York : Harper & Row, 1953. 276 p. URL: https://archive.org/details/socialresponsibi0000unse_q4n4 (дата звернення: 05.05.2026).

11. Carroll A. B. Corporate Social Responsibility: Evolution of a Definitional Construct. Business & Society. 1999. Vol. 38(3). Pp. 268–295. DOI: <https://doi.org/10.1177/000765039903800303>

12. Freeman R. E. Strategic Management: A Stakeholder Approach. Boston : Pitman, 1984. 276 p. URL: https://openlibrary.org/books/OL3170928M/Strategic_management (дата звернення: 05.05.2026).

13. Porter M. E., Kramer M. R. Creating Shared Value. Harvard Business Review. 2011. Vol. 89(1/2). Pp. 62–77. URL: <https://hbr.org/2011/01/the-big-idea-creating-shared-value> (дата звернення: 05.05.2026).

14. Поленкова М. В. Формування соціальної відповідальності аграрних підприємств в умовах сталого розвитку. Проблеми економіки. 2020. № 4. С. 195–200. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-4-195-200>

15. Яців І. В., Кушка П. А. Організаційно-економічний механізм формування соціальної відповідальності аграрних підприємств. Аграрна економіка. 2022. Т. 15, № 1–2. С. 35–45. DOI: <https://doi.org/10.31734/agrarecon2022.01-02.035>

16. Чорна О. Ю., Сбітнева К. І. Дослідження особливостей та напрямів розвитку корпоративної соціальної відповідальності агрохолдингу в умовах воєнного часу. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2023. № 4(280). С. 89–100. DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2023-280-4-89-100>

17. MHP SE. Integrated Annual Report and Accounts 2024. 2025. URL: <https://mhp.com.ua/en/mhp-se/financial-reports> (дата звернення: 05.05.2026).

18. Kernel Holding S.A. Annual Report for the year ended 30 June 2024. 2024. URL: https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2024/10/FY2024_Kernel_Annual_Report_.pdf (дата звернення: 05.05.2026).

19. IMC S.A. Consolidated Annual Report for the year ended 31 December 2024. 2025. URL: https://money2.wpcdn.pl/gielda/gpw/raporty/2025/04/20250430_184433_1913919578_FS_IMC_2024.pdf (дата звернення: 05.05.2026).

References:

1. Kuzmin, O. Ye., Stanasiuk, N. S., & Uholkova, O. Z. (2021). Sotsialna vidpovidalnist biznesu: poniattia, typolohiia ta chynnyky formuvannia [Social responsibility of business: Concept, typology, and factors of formation]. Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia ta problemy rozvytku, 3(2), 56–64. <https://doi.org/10.23939/smeu2021.02.056> [in Ukrainian].

2. Svitlychna, A. V., Demianenko, N. V., & Konoplov, V. O. (2021). Formuvannia sotsialnoi vidpovidalnosti ahrarykh pidpriemstv yak chynnyk staloho rozvytku silskykh terytorii [Formation of social responsibility of agrarian enterprises as a factor of sustainable development of rural areas]. Pidpriemnytstvo i torhivlia, (31), 62–67. <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2021-31-09> [in Ukrainian].

3. Kolot, A. M. (2013). Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist ta problemy yii sprymannia suspilstvom [Corporate social responsibility and problems of its perception by society]. Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka, 2(6), 6–15. https://kneu.edu.ua/userfiles/inst_soc_labor_rel/2013/stv_2013_2.pdf [in Ukrainian].

4. State Statistics Service of Ukraine. (n.d.). Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. <https://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

5. United Nations Development Programme. (2023, June 12). Otsinka vplyvu viyny na liudei [Assessment of the war's impact on people]. <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/otsinka-vplyvu-viyny-na-lyudey> [in Ukrainian].

6. KSE Ahrotsentr. (2024, February 21). Zbytky ta vtraty ahraryho sektoru Ukrainy skladaiut ponad \$80 mlrd [Losses and damages of Ukraine's agricultural sector exceed \$80 billion]. <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-ta-vtrati-agrarnogo-sektoru-ukrayini-skladayut-ponad-80-mlrd-kse-agrotsentr> [in Ukrainian].

7. CSR Ukraine. (2023, April 28). Model KSV dlia kompanii pid chas viyny [CSR model for companies during wartime]. <https://csr-ukraine.org/news/model-ksv-dlya-kompaniy-pid-chas-viyni/> [in Ukrainian].

8. Halan, V. O., & Samoilova, A. R. (2025). Yevrointehratsiia ahraryho sektoru Ukrainy: vyklyky ta perspektyvy vykonannia zobov'язan [European integration of Ukraine's agricultural sector: Challenges and prospects for fulfilling

obligations]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya Pravo*, 89(4), 107–113. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.4.16> [in Ukrainian].

9. ASTARTA HOLDING PLC. (2025). Annual Report 2024. <https://astartaholding.com/wp-content/uploads/2025/04/2024-annual-report.pdf>

10. Bowen, H. R. (1953). Social responsibilities of the businessman. Harper & Row. URL: https://archive.org/details/socialresponsibi0000unse_q4n4

11. Carroll, A. B. (1999). Corporate social responsibility: Evolution of a definitional construct. *Business & Society*, 38(3), 268–295. <https://doi.org/10.1177/000765039903800303>

12. Freeman, R. E. (1984). Strategic management: A stakeholder approach. Pitman. URL: https://openlibrary.org/books/OL3170928M/Strategic_management

13. Porter, M. E., & Kramer, M. R. (2011). Creating shared value. *Harvard Business Review*, 89(1/2), 62–77. <https://hbr.org/2011/01/the-big-idea-creating-shared-value>

14. Polenkova, M. V. (2020). Formuvannya sotsialnoi vidpovidalnosti ahrarnykh pidpriemstv v umovakh staloho rozvytku [Formation of social responsibility of agrarian enterprises under sustainable development]. *Problemy ekonomiky*, (4), 195–200. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-4-195-200> [in Ukrainian].

15. Yatsiv, I. V., & Kushka, P. A. (2022). Orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm formuvannya sotsialnoi vidpovidalnosti ahrarnykh pidpriemstv [Organizational and economic mechanism of forming social responsibility of agrarian enterprises]. *Ahrarna ekonomika*, 15(1–2), 35–45. <https://doi.org/10.31734/agrarecon2022.01-02.035> [in Ukrainian].

16. Chorna, O. Yu., & Sbitnieva, K. I. (2023). Doslidzhennia osoblyvostei ta napriamiv rozvytku korporatyvnoi sotsialnoi vidpovidalnosti ahroholdynhu v umovakh voiennoho chasu [Study of the features and directions of the development of corporate social responsibility of agroholding in the conditions of wartime]. *Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalia*, 4(280), 89–100. <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2023-280-4-89-100> [in Ukrainian].

17. MHP SE. (2025). Integrated annual report and accounts 2024. <https://mhp.com.ua/en/mhp-se/financial-reports>

18. Kernel Holding S.A. (2024). Annual report for the year ended 30 June 2024. https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2024/10/FY2024_Kernel_Annual_Report_.pdf

19. IMC S.A. (2025). Consolidated annual report for the year ended 31 December 2024. https://money2.wpcdn.pl/gielda/gpw/raporty/2025/04/20250430_184433_1913919578_FS_IMC_2024.pdf

Дата надходження статті: 11.08.2026 р.

Дата прийняття статті до друку: 24.09.2026 р.

Дата публікації (оприлюднення) статті: 06.10.2026 р.

Стаття поширюється на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License International CC-BY.